

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Dr. Vladimir Kante,

**namestnik upravnika politične policije v
Ljubljani, vrhunski tajni sodelavec Vos in
Ozne – kdo ga je izdal nemškemu Gestapu?**

**(Poskus protiobveščevalne rekonstrukcije operativne obdelave dr.
Vladimirja Kanteta¹ s strani nemškega Gestapa v obdobju 1941–1945)**

Zaprosili so me za pomoč pri rekonstrukciji zadnje poti dr. Vladimirja Kanteta, namestnika upravnika politične policije v Ljubljani, vrhunskega tajnega sodelavca Vos in Ozne Slovenije, ki so ga gestapovci 24. februarja 1945 (dvakrat) obesili na dvorišču zapora v Povšetovi ulici v Ljubljani.

¹O njem sem pisal dvakrat: v *Balkanskem vojaškem poligonu*, Ljubljana 1998, in v *Legendarnih slovenskih obveščevalcih*, Maribor 2011.

Dr. Vladimir Kante, službena izkaznica
(Vir: Google, Slike)

Da bi nekako rešili svojega šefa, so namreč stražniki zapora, simpatizerji OF, »narezali« vrv, in ko so dr. Kanteta prvič obesili, se je vrv pretrgala. Po starem običaju so takšnemu obsojencu oblasti podarile življenje! Toda

upanje je bilo tokrat zaman. Ko so gestapovci obvestili SS-generalu Erwina Rösenerja o dogodku, je ta grobo ukazal: »Ponovno obesiti!«

Tako se je tragično končala življenjska pot enega od vrhunskih tajnih sodelavcev Vos in Ozne Slovenije, ki je štiri leta pod italijansko in nemško okupacijo neutrudno obveščal partizansko politično in vojaško vodstvo Slovenije z vrha kvislinške politične policije in tudi pokrajinske oblasti generala Leona Rupnika.

Poslani so mi bili dostopni arhivski in drugi podatki o delu in življenju dr. Vladimirja Kanteta, manjkali pa so seveda dokumenti nemškega Gestapa in italijanske Ovre.

V načrtovani rekonstrukciji je bilo potrebno odgovoriti na dve osnovni vprašanji iz profesionalne protiobveščevalne prakse, in sicer:

- na kakšni osnovi in s kakšnimi motivi je dr. Vladimir Kante pristal na tajno sodelovanje 1941 z Vosom,
- kako in kdo ga je protiobveščevalno ščitil, predvsem pa kako in kdo ga je »odkril« oz. »izdal«?

Dejstvo je tudi, da doslej o dr. Vladimirju Kantetu ni bila podana zgodovinsko verificirana zgodba, saj se nekaj javnih podatkov (roman, radijska igra, film, vse 1985) ne ujema s pričevanjem najbližjih prijateljev, zlasti pa, zakaj je do 1982 veljala nekakšna prepoved raziskovanja in

objavljanja zadnjega obdobja Kantetovega življenja – tajnega sodelovanja z Vos in Ozno Slovenije?

Predvsem je izzivalna izjava Kantetove prijateljice Danice Lovrečič v Borcu št. 11/1988, str. 416, ko v članku z naslovom *Iskanje resnice o doktorju Kantetu* navaja izjavo bivšega policijskega agenta Alojza Gvardijančiča, ki je delal pri pokojnem dr. Kantetu, naj ne piše o njem, ker o tem piše Vladimir Svetina - Ivo. Zato je zaključila: »Iz tega sklepam, da Ivo Svetina ni trpel pisanja Branka Lovrečiča² in mene, ker je hotel zgodovino prikazati po svoje.« (Oba sta bila pripadnika kriminalistične policije, Branko je bil celo šef, bila pa sta tudi aktivista OF.)

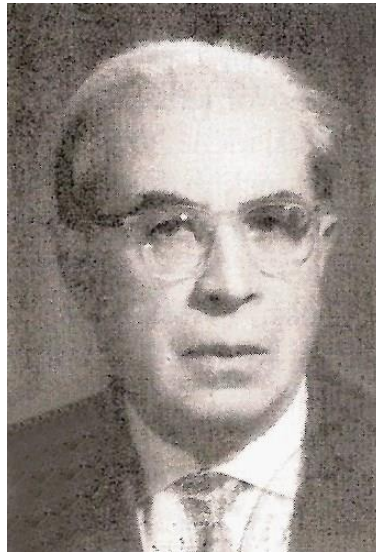
To je tudi eden glavnih razlogov, da sem se lotil te rekonstrukcije in tako želel pomagati pri iskanju verjetnih in realnih odgovorov, posebej še, ko gre za ponarejanje oz. prirejanje dokumentov, da ne rečem zgodovine. Mislim konkretno na arhivske dokumente Ozne oz. Udbe, saj menda vosovskih ni, pa četudi je šlo za vrhunskega tajnega sodelavca Vos-a!

Kaj je potrebno še raziskati in predstaviti?

²V biografiji Branka Agneletta (1920–1992) je zapisano, da je bil član mladinskega narodnega gibanja v Trstu, ki ga je vodil Zorko Ščuka, pa je na njegovo pobudo ustanovil tajni komite, v katerem so bili Viktor Sosič, **Branko Lovrečič** in Bernard Šemrl.

Iz biografskih podatkov poudarjam štiri segmente, ki bi jih bilo potrebno še podrobneje raziskati in tudi javno predstaviti.

Prvič, dr. Vladimir Kante je bil rojen 1905 v Šmarjah pri Ajdovščini, od koder izhaja več znanih Primorcev. Mislim predvsem na Toneta Batagelja, policijskega inšpektorja na Jesenicah, nazadnje šefa UJKE – jugoslovanske protiobveščevalne službe v Beogradu in rez. majorja VKJ.

Tone Batagelj, šef UJKE
(Google, Slike)

Ker je tudi dr. Vladimir Kante služboval v Beogradu od 18. 7. 1930 do 21. 10. 1935, je prav gotovo imel stike s Slovenci – policisti v Beogradu, tudi z Batageljem in dr. Rudolfom Andrejko, visokim uslužbencem policijskega

ministrstva, bratom polkovnika Viktorja Andrejka, načelnika obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani, ki je vsestransko sodeloval s policijo in bil eden glavnih podpornikov TIGR-a na Primorskem.

Viktor Andrejka, polkovnik VKJ
(Google, Slike)

Drugič, njegov oče, Matko Kante, šolski nadzornik, se je že leta 1918 s štiričlansko družino preselil v Ljubljano, vendar ni prekinil vezi s Primorsko in je aktivno sodeloval s primorskimi časopisi in revijami. Šlo je za zavedno primorsko družino, ki je gotovo podpirala protifašistični boj svojih rojakov, pa tudi simpatizirala s TIGR-om. Zelo verjetno je, da so bili v Ljubljani v

stikih s Primorci, ki so aktivno delovali v raznih emigrantskih društvih. To velja predvsem za Vladimirja, ki je 1929 diplomiral na pravni fakulteti in 1941 postal tudi doktor pravnih znanosti. Vladimir je bil zelo navezan na mater Rozino, roj. Gruntar, zavedno Primorko. Stanovali so na Bleiweisovi 17 (sedanji Prešernovi).

Matko Kante
(Google, Slike)

Tretjič, po službovanju v Beogradu (1930–1935) je bil kot dober poznavalec italijanskega jezika poslan v Rim na specializacijo v policijski stroki, kjer je gotovo vzpostavil prijateljske stike z bodočimi policijskimi šefi v Italiji (v Ljubljanski pokrajini) in Evropi. Ker je zelo verjetno imel stike s člani TIGR-a in je tudi spremljal poskuse italijanske Ovre, da zatre protifašistično

delovanje tigrovcev na Primorskem (tržaški in rimski procesi), je dr. Vladimir Kante skoraj gotovo podpiral svoje primorske rojake in simpatiziral z njimi. O tem sicer nimamo verodostojnih podatkov, vendar bi iz rimskih arhivov Ovre verjetno zvedeli za kakšne podrobnosti, predvsem pa, ali je bil v Rimu pod kontrolo Ovre.

Četrtrič, kot izkušen policijski uradnik in šef je dr. Vladimir Kante prav gotovo zaradi patriotskih razlogov pristal na tajno sodelovanje z Vos-om in obenem poskrbel za svojo zaščito v protiobveščevalnem smislu. Zato je nesmiselno in tudi nestrokovno trditi, da je bil odkrit na osnovi nekih lističev, psevdonima in izjav zapornikov. Policijski in šefi podobnih služb, ki pristanejo na tajno sodelovanje, kakor je to storil dr. Vladimir Kante, prav gotovo poskrbijo za popolno protiobveščevalno zaščito svojega delovanja. Iz zgodovine varnostno-obveščevalnih služb lahko z gotovostjo zatrdim, da je **bil dr. Vladimir Kante odkrit na podlagi temeljite in večletne operative obdelave nemškega Gestapa, ko so mu uspeli podtakniti dva ali tri tajne sodelavce oz. agente**. Seveda pa obstaja tudi možnost, da je bil odkrit zaradi kakšne napake s strani Vos-a ali Ozne, predvsem pa, ko je šlo za menjavo operativca, ki je neposredno ali posredno vzdrževal zveze z dr. Kantetom (Vladimir Svetina - Ivo je 29. 12. 1944 odšel v partizane). No, o tem pozneje, ko bom poskušal odgovoriti na vprašanje, zakaj poznejša »prepoved Udbe« (Vladimirja Svetine?) o raziskovanju prav tega občutljivega elementa pri tajnem sodelovanju.

Najvažnejši objavljeni podatki, osebni znanci in prijatelji

Po dostopnih virih so doslej o dr. Vladimirju Kantetu objavljeni naslednji podatki, in sicer:

javni (osebni) viri (po letu objave):

- **Pavel Golia**, Balada o nesrečnem doktorju Vladimirju Kantetu, Novi svet, 1946;
- **Zvezni odbor za proslavo 20-letnice službe za notranje zadeve**, »Pali nepobedjeni 1944–1964«, Beograd, 1965;
- **K. F./ Marko Selin**, Nič več strogo zaupno II, Ljubljana, 1978, str. 215, 552, 554–556;
- **Jakob Vidic**, Policijskega inšpektorja so dvakrat obesili: zgodilo se je pred 35 leti, 7 dni, št. 15, 1980;
- **Branko Marušič**, Kante, Vladimir, Primorski slovenski biografski leksikon, 1982;
- **Janez Vipotnik**, roman Doktor, 1982, ponatisi 1983, 1986 in 1987;
- **Vojko Duletič**, film Doktor, 1985;
- **Boštjan Hladnik**, film Čas brez pravljic, 1985;
- **Janez Vipotnik in Jadranka Tavčar**, radijska igra Doktor, 1986;
- **Boris Mlakar**, Kante Vladimir, ES, 1990;
- **Danica Melihar Lovrečič**, avtorica dveh spominskih člankov: Zgodilo se je ... spomine posvečam dr. Vladimirju Kantetu in Branku Lovrečiču,

Borec, št. 11/1988, in Iskanje resnice o doktorju Kantetu, Borec, št. 1/1991;

- **Ada Dequal Krivic**, vir št. 10, 1996, str. 8;
- **Ljuba Dornik Šubelj**, Oddelek za zaščito naroda za Slovenijo, Ljubljana, 1999, dr. Vladimir Kante: str. 82, 92, 94, 95, 132 in 142.

osebni prijatelji in znanci:

- **Danica Melihar Lovrečič**, prijateljica od 1936 do 1945, uslužbenka kriminalistične policije, aktivistka OF; osem let sta z dr. Kantetom prijateljevala, hodila na sprehode in izlete, obiskovala gledališče in koncerte, plesala in pela v družbi, se vikala in se pogovarjala v italijanščini (zaradi vaje). Osebno me najbolj čudi dejstvo, da gestapovci, razen nekajurnega pridržanja brata Danila, niso aretirali nobenega od Kantetovih najbližjih prijateljev in znancev ... Danica tudi navaja, da je 1939 zavrnila dr. Kanteta, da bi se poročila, ker menda ni marala gospodinjiti (kasneje se je poročila z Brankom Lovrečičem, svojim nekdanjim šefom). Povsem se je posvetila policijskemu poklicu (kriminalistiki), saj so jo celo klicali »policijska mati«. Na Cobissu ima dve objavi, in sicer: **Zgodilo se je ... spomine posvečam dr. Vladimirju Kantetu in Branku Lovrečiču**, članek v Borcu št. 11/1988, in **Iskanje resnice o doktorju Kantetu**, članek v Borcu/1991; v svojih zapisih je tudi omenila, da Janez Vipotnik in režiserja Duletič/Hladnik niso verodostojno prikazali življenje in delo dr. Vladimirja Kanteta;
- **Rastko Švajger**, študent, prijatelj, Primorec, po zaslišanju 1938 (udeleženec demonstracij) sta se do 1941 vsako sredo sestajala v

njegovem stanovanju, potem pa mu je dr. Vladimir Kante prepovedal ne samo sestajanja, temveč tudi poznanstvo vse do konca okupacije. Danica Lovrečič zvezo poimenuje kot prijateljsko, medtem ko je režiser Vojko Duletič prav na podlagi tako skopega orisa celo predpostavil, da je šlo za homoseksualno zvezo;

- **Tone Kozlevčar³ in brata Ogrin**, stalni gostilniški znanci – sestajali so v gostilni, večkrat tudi zapeli, prisotna tudi Danica;
- **Svetozar Šubarevič⁴**, dober smučar, skupaj sta hodila na smučanje;
- **Robida**, profesorica, Trnovo, večkrat zahajal k njej;
- **Marija Kralj**, Gerbičeva 31, sodelavka Vos-a, v poseben bunkerju so gestapovci aretirali Leopoldino Mekino in Nedo Geržinič, našli pa so tudi obremenilni material za dr. Kanteta (lističe s psevdonimom »Lija«);
- **Pavla Jesenko**, strojepiska, zasebno mu je v službenem času tipkala razpravo o kriminologiji, ki jo je potreboval za habilitacijo;
- **Avgust Kokalj in Franc Žagar (Peter Kavčič)**, stražniki, odrejeni za osebno zaščito, vsi trije simpatizerji OF. Kokalja je dr. Vladimir Kante pošiljal tudi na razne naslove, da opravi kakšne posredne naloge, pa je Kokalj pozneje izjavil, da je vedel, da dr. Vladimir Kante »dela za OF«;
- **Pavla Jesih**, svetovno znana alpinistka⁵, lastnica kina Matica v Ljubljani, Rimska 11, včasih je zahajal k njej v pisarno, največkrat pa je

³Tone Kozlevčar (1914–1995), prej prometni policist, je bil od leta 1950 baritonist Slovenskega okteta in drugih skupin, verjetno pa sta bila pevca tudi brata Ogrin.

⁴Po 2. svetovni vojni je postal pripadnik ONZ in leta 1947 eden od ustanoviteljev kriminalističnega muzeja tedanjega Oddelka za pobijanje kriminalitete, od leta 1948 preimenovanega v Oddelek za kriminalistično službo. Očitno je Šubarevič pred vojno služboval v kriminalističnem oddelku ljubljanske politične policije, verjetno je bil tudi odličen smučar in prijatelj dr. Vladimirja Kanteta.

k njej pošiljal stražnika Kokalja, ki ji je prinašal pisma, živilske karte in podobno;

Pavla Jesih, (1901–1976)
(Google, Slike)

- **Silvo (Silvester) Šivic - »Dolfe«**, sodni pristav, namestnik dr. Kanteta, sodelavec Vos-a in Ozne, član komisije OF za ugotavljanje vojnih zločinov, po podatkih Udbe in tudi izjavi obsojenega dr. Lovra Hacina je

⁵Po poročanju slovenskih časnikov je najboljša slovenska alpinistka Pavla Jesih v navezi s prijateljem Jožetom Lipovcem leta 1933 doživela hudo nesrečo v severni steni Velike Mojstrovke. Zanimivo je, da je 1931 plezala v severni steni Šite v Planici v navezi s »Kvedrom in Kantetom«. Verjetno je šlo za dr. Vladimirja Kanteta!? Bila je tudi pisateljica. Med vojno je sodelovala z OF, vendar je potem doživela hudo razočaranje.

prav Silvo Šivic policiji in gestapovcem odkril in izdal dr. Kanteta kot komunista in tajnega sodelavca Vos/Ozne s psevdonimom »Lija«! Po osvoboditvi je za to dejanje »odgovarjal« (izjava Lidije Šentjurg, Mire Svetina in Vladimirja Svetine), vendar o njegovi nadaljnji usodi zaenkrat ni nobenih podatkov. **Osebnostno menim, da je prav Silvo Šivic »ključ« za odkrivanje prave resnice o delovanju in usodi dr. Vladimirja Kanteta.**

Zvezni odbor za proslavo 20-letnice službe za notranje zadeve SFRJ »Pali nepobedjeni 1944–1964«, Beograd, 1965 – zapisano naslednje:

Dr. Vladimir Kante. Od leta 1941 obveščevalec Vos-a za Ljubljano, od maja 1944 obveščevalec Ozn-e. Pred vojno je bil šef političnega oddelka policije. Poznal je vse vodilne revolucionarje v Sloveniji in metode dela komunistične partije. Dragocen sodelavec NOB-ja. Njegove podatke so redno prenašali Kardelju in Kidriču. Februarja 1945 je Gestapo ob priložnosti zaslišanja aktivista OF Silva Šivica odkril zvezo Kanteta z Ozno in ga takoj aretiral. Višje vojno sodišče SS ga je obsodilo in obesilo v prisotnosti generala Rösenerja, ki je ob tej priložnosti objavil posebno sporočilo.

Slovenski primorski bibliografski leksikon (SPBL), avtor Branko Marušič, 1982, navaja, da je Kantetove zveze **»odkrila (izdala) gestapovska in domobranska obveščevalna služba«.** Zato navajam celoten zapis iz SPBL:

KANTE Vladimir, pravnik, r. 20. avg. 1905 v Šmarjah (zaselek Stegovci oz. Hrastje), u. 24. febr. 1945 v Lj. Oče Matko, šolski nadzornik (gl. čl.), mati

Rozina Gruntar. Med prvo svet. vojno se je K. družina preselila v Lj., kjer se je šolal in doktoriral iz prava na lj. U. Stopil je v policijsko službo, služboval na policijski direkciji v Bgdu in bil nato v Lj. pomočnik upravnika lj. policije; vodil je njen polit. odd. Simpatiziral je s slov. komunisti in že 1941 preprečil, da del policijskega arhiva ni prišel v roke ital. okupatorja. Potem je postal najpomembnejši aktivist OF na lj. policiji ter sodelavec VOS-a. Njegove zveze je odkrila (izdaja) gestapovska in domobranska obveščevalna služba. 9. febr. 1945 je bil zaprt, dva tedna nato pa brez sodnega postopka obešen v Ljubljani na dvorišču Prisilne delavnice. Obesili so ga dvakrat, ker se je v prvem poskusu vrv, na kateri naj bi visel, pretrgala.

K. v spomin je pesnik P. Golia napisal Balado o nesrečnem doktorju Vladimiru Kantetu (Novi svet 1946, 20-21). Prim.: LdTd 1. mar. 1946, št. 6; J. Pahor, SlovJ 22 febr. 1952, št. 8; PDK 27. okt. 1977, št. 250; Ljubljana v ilegali, IV, Lj. 1970, 36, pass.; M. Selin, Nič več strogo zaupno, II, Lj. 1978, 214, 552, 554-56; Zaščita narodnoosvobodilnega boja, Lj. 1979, 168; PrimN 7. mar. 1980, št. 3; 7D 19. apr. 1980, št. 15; F. Lubej, Odločitev, Lj. 1980, 77, 84, 115-16, 187-88; A. Zlobec, Za blagor očetnjave, Lj. 1981, 266-67.

B. Mar.

Kdo je odkril oz. izdal dr. Vladimirja Kanteta?

Javno so zapisane oz. znane štiri inačice, in sicer:

- zaprta Leopoldina Mekina - Mimi (Bogo itd.), vodilna funkcionarka OF in Vos v Ljubljani, je menda izdala mnogo aktivistov OF, tudi dr.

- Kanteta, ustreljena 4. maja 1945 na Turjaku (izjava Pavla Duscha, šefa Gestapa v Ljubljani);
- Silvester (Silvo) Šivic, namestnik dr. Kanteta, vosovec od 1942, zaprt 1945, na zaslišanju izdal agentu dr. Joži Miheliču, da je dr. Vladimir Kante komunist in tajni sodelavec Vos-a s psevdonimom »Lija«, takoj obvestil šefa Gestapa Paula Duscha, ta pa ukazal dr. Lovru Hacinu, da se dr. Vladimir Kante aretira (izjava dr. Lovra Hacinu na sojenju 1946);
 - pri Mariji Kraljevi, Gerbičeva 31, so gestapovci našli v bunkerju arhiv Vos-a in obenem aretirali Nedo Geržinič, vodjo arhiva, in Leopoldino Mekina - Mimi, vodilno ljubljansko funkcionarko OF. Prav arhivski dokumenti s psevdonimom »Lija« so najbolj obremenjevali dr. Kanteta (izjava Danice Lovrenčič in dr. Lovra Hacinu);
 - partizanski radio je po osvoboditvi Beograda oktobra 1944 poročal tudi o vojnih zločincih v Sloveniji, tudi o dr. Lovru Hacinu, ni pa bil omenjen dr. Vladimir Kante, njegov namestnik, kar je bilo menda gestapovcem zelo sumljivo (izjava Ivanke Gruntar, sorodnice).

Mira Svetina - Vlasta, Lidija Šentjurs in Ivo Svetina (Vladimir Svetina - Ivo, moja pripomba), Prispevki k raziskavi narodnoosvobodilnega gibanja v Ljubljani, Borec št. 2/1986, so na str. 121 zapisali:

*Prav gotovo pa Leopoldina Mekinova ni izdala dr. Kanteta. Tega ni mogla storiti preprosto zato, ker zanj ni vedela. Dejansko ga je **izdal S. Š.**, ki je po osvoboditvi zato tudi odgovarjal.*

Torej, glavni izdajalec dr. Vladimirja Kanteta je bil vse do 1986 predstavljen samo z začetnicama S. Š., pozneje pa ga že navajajo s polnim imenom in

priimkom: Silvo (Silvester) Šivic, vendar brez ostalih podatkov za identifikacijo!

Delovanje Gestapa v Ljubljanski pokrajini od 1941 in zakaj je protiobveščevalno obdeloval dr. Vladimirja Kanteta⁶

Zaradi uspešnosti delovanja ljubljanskega centra vojaške obveščevalne službe VKJ v obdobju 1919–1941, zlasti po zaslugi polkovnika Viktorja Andrejka in tudi vseh tajnih sodelavcev, predvsem tigrovcev, je Ljubljana postala izpostavljen objekt za tuje obveščevalne službe, zlasti za italijansko in nemško, ki sta se že dolgo pred samo okupacijo 1941 pripravljali na temeljito »čiščenje« KPS in drugih nacionalnih organizacij (TIGR).

Po aprilski okupaciji 1941 so v Sloveniji delovale naslednje obveščevalno-varnostne in policijske službe: nemška, italijanska, madžarska in dve kvislinški (četniška in domobranska).

Vse nemške varnostne službe, Gestapo (Geheime Staatspolizei), SD (Sicherheitsdienst des Reichsführer SS), Kripo (Kriminalpolizei) in Gendarmerie (orožništvo), so bile centralno vodene iz Berlina, s sedeža Rsha (Reichssicherheit-hauptamt) – Glavnega državnega varnostnega urada oz. prek ekspozitur XVIII. vojaškega okrožja v Salzburgu in Gestapa na Bledu.

⁶ Navajam podatke iz svoje knjige *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy Maribor, 2011

V Mariboru in na Bledu, pozneje tudi v Trstu, so obstajali uradi SD in Gestapa, v manjših krajih pa njihove izpostave (78 Gestapa in 143 SD). Od 1941 je v Ljubljani delovala prikrita skupina SD, 30 častnikov, na čelu s SS-stotnikom Rudolfom Schluiferjem, ki so bili podrejeni uradu SD na Bledu. Najbolj aktiven je bil seveda glavni urad SD in Gestapa na Bledu, ki sta ga vodila SS-polkovnik Alois Persterer (1909–1945), poveljnik Sipo in SD, in njegov pomočnik Helmuth Rozumek, kapetan Gestapa, ki sta načrtovala protiobveščevalne vdore v strukture OF Slovenije, tudi v sam vrh OF in KP Slovenije (Tone Svetina, Agent Alfa). Iz Celovca, z Jesenic in Bleda je aktivno delovala tudi skupina gestapovcev pod vodstvom izkušenega Paula Duscha, ki so se 1943 premestili v Ljubljano, na Bleiweisovo cesto, poleg sedeža ljubljanske politične policije.

V Ljubljanski pokrajini so v letih 1941–1943 delovale naslednje italijanske obveščevalne službe:

- Ovr (Organizzazione per la Vigilanza e la Repressione dell' Antifascismo) – tajna politična policija;
- Mvsn (Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale) – prostovoljna vojaška milica za nacionalno varnost;
- Upi (Ufficio Politico Investigativo) – politični preiskovalni urad;
- Carr (Carabinieri Reali) – kraljevi karabinjerji oz. vojaška policija;
- Sim (Servizio Informazioni Militare) – vojaška obveščevalna služba, ki je poleg Ovre predstavljala najbolj aktivno varnostno inštitucijo. V Ljubljani je deloval prikriti protiobveščevalni center Cs (Contraspionaggio) in Ussav (Ufficio Studii Coordinamento Attivita varie) – znanstveni urad za

koordinacijo raznih dejavnosti, katerega zadeve in agenturo je po letu 1943 prevzel nemški Abwher;
- obveščevalna služba Visokega komisarja v Ljubljani – III. vojaški odsek oz. center protiobveščevalne službe, ki so ga vodili častniki Sim.

Da je šlo za totalno delovanje italijanskih varnostnih služb, potrjuje podatek, da so organi Ozne – Udbe v povojni rekonstrukciji odkrili v Ljubljanski pokrajini več kot 60 obveščevalnih centrov in okrog 600 izpostav, v katerih je delovalo prek 1.310 šolanih obveščevalcev, kakor tudi več kot 1.300 ovaduhov (domačinov) na terenu, torej, vaških stražarjev, črnorokcev in domobrancev.

V Ljubljanski pokrajini sta delovali tudi dve kvislinški varnostni strukturi, četniška in domobranska, ki sta se iz predvojnih ilegalnih zametkov razvijali pod okriljem italijanskega in nemškega okupatorja.

Četniška obveščevalna služba je nastala iz razbitih delov vojaške obveščevalne službe VKJ in pripadnikov projugoslovanskih legij (Sokolske in Narodne legije, skupine Pobratim). Najprej se je 1943 imenovala Slovenska informativna služba – Sis, kasneje Jugoslovanska obveščevalna služba – Jos, da bi 1944 prevzela ime Državna obveščevalna služba – Dos. Nemci so jih zaradi sodelovanja z britansko obveščevalno službo IS (Bbz) sredi leta 1944 razbili.

Po italijanski kapitulaciji septembra 1943 so Nemci iz ostankov vaških straž in drugih skupin formirali slovensko domobranstvo, ki se je nazadnje (maja 1945) preimenovalo v Slovensko narodno vojsko (Snv). V okviru

»organizacijskega štaba« je bil ustanovljen tudi obveščevalni odsek, ki je svoje delovanje razvijal prek 17 obveščevalnih centrov na terenu in obveščevalcev po enotah, končna poročila z naslovom »Situacija pri tolovajih« pa so morali posredovati Gestapu in SD. Načelnik obveščevalnega odseka je bil stotnik Albert Ilovar, šolani obveščevalca Dravske divizije VKJ, ki ga je nasledil nadporočnik Avgust Kovač. Domobranska obveščevalna služba se je delila na zunanjo in notranjo, imeli pa so še razne priveske, kot sta blokovna kontrola (moška in ženska), železniška delegacija (tajna policija) in podobno. Vsaka enota je imela svojega obveščevalca, ki je držal na zvezi številne tajne agente, od katerih so eni skrbeli za zbiranje poročil o partizanskih enotah in delovanju OF, drugi pa so kontrolirali domobrance in njihove zveze.

Ljubljanska pokrajinska uprava na čelu z divizijskim generalom Leonom Rupnikom je imela tudi svoj »informacijski urad«, ki ga je vodil kapetan fregate Janko Kregar. Aprila 1944 se je urad preimenoval v Tos (Tajna obveščevalna služba), kmalu zatem pa v Oddelek dopisnikov (Odo) informacijskega urada, nekakšno privatno Rupnikovo obveščevalno službo klerikalnega tabora. Končna poročila so seveda morali predajati Gestapu.

Utemeljeno lahko predpostavim, da so vse našete varnostne strukture okupatorja in kvislingov želele vzpostaviti tudi sodelovanje s tajno politično policijo pokrajinske uprave v Ljubljani. Pravzaprav so prav nemški varnostni organi že prej načrtovali, in tudi uspeli, na vsa odgovorna mesta v vojski in policiji postaviti »svoje« ljudi – agente. Tako je znano, da je bil leta 1940 načelnik GŠ VKJ armadni general Petar V. Kosić agent nemškega Abwehra, Dragi Jovanović, zloglasni šef beogradske policije, pa agent Gestapa.

Da je bil tudi dr. Lovro Hacin, upravnik ljubljanske politične policije, nemški agent, je bolj ali manj znano. No, prav gotovo pa so se tako **Italijani kot tudi Nemci že od vsega začetka spraševali, kdo je Hacinov namestnik – dr. Vladimir Kante.**

Povsem sem prepričan, da so tako oboji podrobno proučili vse podatke o dr. Vladimirju Kantetu, njegovih starših in sorodnikih na Primorskem, uradniški karieri, bivanju v Beogradu, prijateljih in znancih, tudi tigrovcih, o navadah in hobijih, predvsem pa o političnem prepričanju in tudi protipravnem delovanju, napakah in podobno.

Gestapovci, ki so prvenstveno delovali proti KPS, vsekakor niso spregledali, da je prav dr. Vladimir Kante nekako »prisilil« dr. Lovra Hacina, svojega šefa, da so na ljubljanski politični policiji pred prihodom okupatorjev **uničili vse sezname KPS** in njihovih pristašev. To je dr. Lovro Hacin izjavil 1946 na zaslišanju, seveda pa ni povedal, da je o tem obvestil gestapovce in prekopiral dokumente.

Zanimivo je tudi Hacinovo pričevanje, da sta bila z dr. Kantetom v spremstvu bana dr. Marka Natlačena, ki je aprila 1945 po nemškem napadu vzpostavil stik z nemškim generalom v Celju s prošnjo, da naj bi nemške okupacijske sile zasedle tudi Ljubljano. Ker sta bila dr. Natlačen in dr. Vladimir Kante primorska rojaka in znanca, je verjetno to tudi razlog, da je bil dr. Vladimir Kante v tej čudni »mirovni« delegaciji ...

Gestapovci so tudi dobro vedeli, da je bil dr. Vladimir Kante 1937–1938 v Rimu na specializaciji, pa je na tej osnovi tudi vzdrževal bolj prijazne odnose z italijanskimi policijskimi funkcionarji, tudi zaradi solidnega znanja italijanščine. Z nemškimi policijskimi uradniki pa je imel samo uradno zvezo v Celovcu, medtem ko se z »domačimi« gestapovci ni srečeval niti družil. Nekajkrat ga je menda Paul Duscha, šef ljubljanskega Gestapa, »prosil« za določene informacije, vendar drugih stikov nista imela.

Ta odpor je verjetno ošabnim gestapovcem nekaj pomenil, pa so zato dr. Kanteta tudi podrobneje **operativno obdelovali, zlasti pa raziskovali njegove zveze s člani OF, KPS**, da o vosovcih sploh ne govorim.

Iz prakse protiobveščevalnega delovanja je znano, da se sovražna dejavnost odkriva predvsem prek tajnih sodelavcev, sledenja, prisluha, kontrole pošte, včasih tudi z raznimi provokacijami, »dvojnimi« igrami in podobno.

Kot visoki policijski uradnik je dr. Vladimir Kante gotovo primerno skrbel za svojo protiobveščevalno zaščito. Pri tem je bilo predvsem pomembno, da je ohranil mirne živce in da ni nasedal kakšnim cenanim provokacijam. Namreč, 5. februarja 1945 je svoji prijateljici Danici Lovrenčič prinesel v pisarno rože za njen rojstni dan, obenem pa ji je tudi povedal, da se »boji« kontrole, ki je bila v toku (januarja 1945 je bil aretiran in na »njihovi« policiji »obravnavan« njegov namestnik Silvo Šivic). Danica, tudi sama aktivistka OF, mu je seveda svetovala, naj gre »na teren« oz. v partizane, kar pa je dr. Kante odklonil. Kmalu zatem, 9. oz. 10. februarja 1945, je bil aretiran.

Iz izjave dr. Lovra Hacina je zaključiti, da so **gestapovci kot ključnega sodelavca izbrali njegovega namestnika Silva Šivica - Dolfeta, za katerega so ugotovili, da je tudi pripadnik Vos-a.**

Predpostavljam, da so v zaključni fazi operativne obdelave zelo verjetno izvedli naslednjo kombinacijo: Šivic naj prepriča organe Ozne, da bo prevzel Kantetove naloge, sam dr. Vladimir Kante pa naj bi odšel na teren na kakšno vodilno mesto ... Šlo je namreč za **iskanje izkušenega vosovca, ki bi zamenjal dotedanjega veznika – Vladimirja Svetine - Iva, ki je 29. decembra 1944 odšel v partizane** in bil postavljen za pomočnika načelnika Ozne za Slovenijo!

Silvo (Silvester) Šivic, tudi sam vosovec od 1942 in član komisije OF za ugotavljanje vojnih zločinov, je moral **uživati posebno zaupanje šefov Vos-a oz. Ozne, da je bil določen za novega veznika dr. Kantetu.** Tako je od organov Ozne izvedel za Kantetove naloge, zaradi povezovanja pa so mu zelo verjetno povedali tudi za psevdonim »Lija«. Sama povezava med njima ni bila problematična, saj sta imela pisarno eden poleg drugega, pa tudi osebno sta se dobro poznala, saj sta že prej tudi kontaktirala in razpravljala o raznih problemih.

Očitno so napako zagrešili vodilni organi Vos oz. Ozne, ker niso temeljito preverili Silva Šiviča, ki je zbiral podatke za komisijo OF o vojni škodi in vojnih zločinih. Z druge strani pa so gestapovci v operativni obdelavi dr. Kanteta iskali primernege tajnega sodelavca, in ga po vsej verjetnosti našli prav pri Kantetovem namestniku – Silvu Šivicu!

To je po vsej verjetnosti tudi razlog, zakaj menda Vladimir Svetina - Ivo dolgo časa ni dovolil brskati po arhivskih dokumentih o dr. Vladimirju Kantetu, saj bi vsak izkušen raziskovalec kaj hitro ugotovil dejansko stanje oz. »resnico«, kakor je zapisala Danica Lovrečič, prijateljica dr. Kanteta.

Namreč, če drži podatek, da je Silvo Šivic šele 1942 postal sodelavec Vos in da ga je na zvezi držal prav Vladimir Svetina - Ivo, verjetno tudi zaradi »kontrole« dr. Vladimirja Kanteta (podatek iz dokumenta Ozne), potem je skoraj očitno, kdo je naredil usodno napako!

Vodilni organi Vos-a so verjetno spregledali, da so gestapovci zaradi neposredne kontrole dr. Vladimirja Kanteta že prej izbrali in pridobili za sodelovanje – prav Silva Šivica!

Ker sta Kantetova poročila, poleg Zdenke Kidrič - Marjete, prve vodje Vos-a, prebiral samo še Edvard Kardelj in Boris Kidrič, dr. Vladimir Kante kot vrhunski sodelavec Vosa ni bil (avgusta 1944) predan na zvezo organom Ozne, temveč je zvezo z njim še nadalje vzdrževal Vladimir Svetina - Ivo vse do 29. 12. 1944, ko je odšel v partizane. To je bila vsekakor pametna odločitev, vendar je dr. Vladimir Kante kljub temu »padel« – **bil je odkrit in izdan po uspešni operativni kombinaciji gestapovcev, prek tajnega sodelavca, ki je celo postal Kantetov vosovski veznik!**

Seveda je bilo organom Ozne oz. Udbe kasneje nadvse nerodno, da bi priznali svojo napako. Namreč, glede tega, kdo bo nasledil Vladimirja Svetino kot veznika dr. Kanteta, je kar nekaj nasprotujočih si podatkov. Tako naj bi Leopoldina Mekina zavrnila to nalogo, pa četudi je menda bila

prva, ki je vzpostavila stik z dr. Kantetom, ne pa Boris Kidrič. Menda je nekdo ponaredil njeno izjavo v zaporu ljubljanske politične policije, kar se mi zdi malo verjetno. Če je bilo odločeno, da nalogo veznika prevzame celo mlajši sodelavec Vos-a (Silvo Šivic), je bilo to vsekakor nenavadno in nepremišljeno!

In če je bil Silvo Šivic že prej tudi agent Gestapa, potem je bila usoda dr. Vladimirja Kanteta že vnaprej zapečaten! Če bo to držalo, potem se zares ni niti čuditi, da o dr. Kantetu ni več ohranjenih podatkov (ali pa so bili celo uničeni).

Če si je kdo od vosovcev zaslužil red narodnega heroja, potem je to bil prav gotovo dr. Vladimir Kante, saj je štiri leta pošiljal poročila z najvišjega mesta v politični policiji, pa tudi v gestapovskem zaporu se je odlično držal – priznal je sodelovanje z Vos-om, ni pa izdajal!

Enako se je zgodilo z dr. Vitom Kraigherjem, sicer visokim šefom Vos-a in Ozne, ki je bil samo dober prijatelj Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca, prvega slovenskega sodelavca Kominterne, bil pa je nasprotnik Edvarda Kardelja! Red NH sta od vosovcev dobila samo Franc Stadler in Edo Brajnik - Štefan.

Podatki Ozne – Udbe o izdaji dr. Vladimirja Kanteta

Dr. Ljuba Dornik Šubelj v svoji knjigi *Oddelek za zaščito naroda za Slovenijo* navaja naslednje podatke, in sicer:

- Vladimir Svetina - Ivo, vodja komisije Vos za Ljubljano, je po reorganizaciji Vos v Ozno predal svoje obveščevalne veze Vitalu Oblaku - Klofaču, zadržal je samo neposredno zvezo z dr. Vladimirjem Kantetom in dr. Francem Kosom - Melhiorjem v Rimu;
- bunker z arhivom Vos pri Mariji Kraljevi na Gerbičevi 31 je ljubljanski politični policiji **odkrila aretirana Nada Dolenc - Asta**, ki je skrbela za zveze med Vos in Nedo Geržinič, vodjo tega arhiva. Na podlagi najdenega arhiva je bilo aretiranih 300 aktivistov OF, v samem bunkerju pa sta bili aretirani še Leopoldina Mekina in Neda Geržinič;
- glede tega, kdo je izdal dr. Kanteta – Mekinova ali Šivic, avtorica knjige navaja naslednje: po **izpovedi aretiranega ing. Marka Bleiweisa je bil Silvo Šivic aretiran januarja 1945 kot član komisije OF za ugotavljanje vojnih zločinov**. Silva Šivica je zasliševal dr. Jože Mihelič, menda najboljši policijski zasliševalec, »kateremu je vse priznal«. Na koncu je v **dokaz, da se hoče popraviti, še izpovedal, da Hacinov namestnik dr. Vladimir Kante dela za partizane, da je komunist in jih izdaja, da je sam imel z njim zveze ter da je Kantetovo ilegalno ime Lija**«. Zasliševalec je to **takoj sporočil Paulu Duschi, ta je še sam preveril informacijo pri Šivicu** (prišel je v zapor in se »pogovoril« s Šivicem, moja pripomba), **zatem pa ukazal aretacijo dr. Kanteta**. Dr. Lovro Hacin in Maks Loch sta šla skupaj h Kantetu v pisarno, vprašala, ali ve, kdo se skriva pod psevdonimom »Lija« in Vladimir Kante je takoj priznal. Dr. Lovro Hacin ga je tako aretiral 10. 2. 1945.« Menda ga je najbolj bremenilo priznanje, da je pripravljaval atentat na dr. Lovro Hacin!
- Dr. Lovro Hacin je Silva Šivica kaznoval z dvomesečnim prisilnim delom v Ribnici, zatem pa ga je pridobil kot svojega osebnega zaupnika.

Marko Selin (Karlo Forte), eden od funkcionarjev Ozne in Udbe, je v svoji knjigi *Nič več strogo zaupno II*, 1978, na str. 555–556, navedel naslednje: »V preiskavi pred našimi organi je Paul Duscha na podlagi gradiva priznal, da je do **glavnega vdora prišlo po izdaji abverovega agenta Verovška** (na vezi dr. Krošlja Antona - Benka, izdal tudi Kneza) in **kasneje Ivana Ercega** (natipkal 100 strani, izdal bunker na Gerbičevi 22), ki so ga pridobili za sodelovanje, ter da je **dr. Vladimirja Kanteta izdal S. Š. Ker je o primeru moral poročati na Bled, je tudi sam zaslišal S. Š.**« Povedal je tudi, da S. Š. ni izdal samo dr. Kanteta, temveč je močno obremenil Leopoldino Mekina in dal pomembne podatke o organizaciji OF v Ljubljani. **Tudi kasneje je S. Š. sodeloval z Gestapom ...**

Arhivski dokumenti

Zapisniki o zaslišanju dr. Kanteta od 10. do 24. februarja 1945 v zaporih na Povšetovi niso ohranjeni (kopije na Bledu pa ni nihče iskal).

So pa ohranjene *Beležke dr. Vladimirja Kanteta v zaporu*, objavljene v Borcu 1991, str. 422–426, napisane 16.–20. 2. 1945, v zapuščini Helene Biber, roj. Vrišer (sorodnice).

Gre za kratke, jedrnate beležke, za katere preprosto ne bi mogli reči, da jih je pisal zapornik in celo obsojenec na smrt. Navajam samo naslove: Novo – dobro, Pravo danes, Vprašanje zaupanja, Kriminalna psihologija, Causes Celebres, Občutek tesnobe, Prikrito – očito, Xybris, Egotizem, Časopisna

kriminalna kronika, Predmet psihologije, Samomor – greh zoper naravo in življenje, Shematični prerez človekove duševnosti v širšem smislu.

Zaslišanje dr. Lovra Hacina 1946

V mapi Rupnikovega procesa je ohranjeno zaslišanje dr. Lovra Hacina z dne 30. 9. 1946 pred vojaškim sodiščem v Ljubljani, del s podnaslovom »Slučaj Kante« na str. 21 in 22, iz katerega navajam bistvene podatke:

- V začetku italijanske okupacije je dr. Vladimir Kante delal v kriminalističnem odseku uprave politične policije v Ljubljani, ob njenem koncu pa je bil cenzor slovenskih časopisov.
- Dne 23. 9. 1943 je bil postavljen za namestnika upravnika politične policije, obenem tudi šefa personalnega oddelka.
- V bivši Jugoslaviji **ni bil član nobene politične stranke.**
- Pri svojem delu je bil prizadeven in temeljit.
- Ni imel stikov z agenti politične policije in zasliševalci.
- Dr. Lovra Hacina so agenti večkrat obvestili, da je dr. Vladimir Kante **simpatizer komunistov**, podobno ga je obvestil tudi general Rupnik, vendar dr. Lovro Hacin ni imel konkretnih dokazov (operativno obdelavo je vodil Gestapo, moja pripomba).
- Konec januarja 1945 je **eden od zapornikov** (šlo je za S. Š., namestnika dr. Kanteta in sodelavca Vos-a od 1942) zasliševalcu dr. Miheliču (dr. Jože Mihelič, moja pripomba) povedal, da **dr. Vladimir Kante dela za partizane, da je komunist, da je njegov psevdonim »Lija« in da je tudi sam delal z njim.**

- Ker je bil dr. Lovro Hacin zaseden, je dr. Jože Mihelič o tej izpovedi obvestil Paula Duscha, šefa Gestapa v Ljubljani, ta pa je ukazal dr. Lovru Hacinu, da dr. Kanteta takoj aretira. Dr. Hacin je s komisarjem Maksom Lochom stopil do Kanteta in ga vprašal, ali je on »Lija«. Dr. Vladimir Kante je pritrdil in bil 10. 2. 1945 takoj aretiran.
- Po zapisu Danice Lovrečič v Borcu sta dva policijska agenta po naročilu dr. Lovra Hacina 9. februarja (?) zvečer stopila v stanovanje Kantetovih in rekla, da so vsi prisotni aretirani. Doma so bili: sestra Olga in njen mož Ludvig Vrišer, mladoletni sin Igor in gospodinjska pomočnica Mici. Kasneje je prišel Kantetov brat Danilo. Agenti sta najprej preiskala Vladimirjevo in Danilovo sobo in zatem na policijsko postajo odvedla Danila. S seboj sta odnesla vse papirje iz Vladimirjeve pisalne mize in pisalni stroj.
- Do 15. 2. 1945 ga je zasliševal v zaporih na Povšetovi dr. Jože Mihelič. Dr. Vladimirja Kanteta **niso mučili, ker je takoj vse priznal** in prevzel odgovornost za svoje dejanje. Priznal je, da je organom Vos-a – veznik je bil »učitelj Smole« – dajal vse podatke, do katerih je imel dostop. Najbolj ga je menda bremenilo priznanje, da je sodeloval v pripravi ponovnega atentata na dr. Lovra Hacina.
- Pri aretiranki »Bogi« (Leopoldini Mekina) so najdeni listki s podpisom ?, verjetno psevdonimom) »Lija«, vendar ni hotela priznati, kdo je »Lija«. Šele dr. Vladimir Kante je priznal, da so to njegova poročila.
- O rezultatih zaslišanja je **dr. Jože Mihelič istočasno obveščal gestapovca Paula Duscha, ta pa SS-generalu Erwina Rösenerja.**
- Dne 24. 2. 1945 je bil dr. Vladimir Kante predan Gestapu, nemško vojaško sodišče pa ga je **takoj obsodilo na smrt z obešanjem.** Obsodba

- je bila izvršena takoj. Za akt obešanja sta se prostovoljno javila dva stražnika mestne policije.
- Zapornika, ki je izdal dr. Kanteta, je dr. Lovro Hacin »kaznoval« z dvomesečnim prisilnim delom v Ribnici, obenem pa ga je **pridobil za svojega zaupnega sodelavca** (gotovo je bil tudi agent Gestapa).

Javni dvojezični plakat o obsodbi dr. Vladimirja Kanteta

(Borec, Ljubljana, št. 1/1991)

Sklepno poročilo Ozne – Udbe v AS

Predvidevam, da v arhivih Vos – Ozne obstaja kompleten dosje o dr. Vladimirju Kantetu, vrhunskem tajnem sodelavcu (ali pa je celo uničen).

Na vpogled sem imel samo dokument z naslovom »*Kratek pregled delovanja sodelavca VOS Kante Vladimirja*«, ki je verjetno del tega dosjeja, saj nosi oznake strani od 11 do 19. Navajam bistvene podatke, in sicer:

- **maja 1941 je Boris Kidrič** pridobil za sodelovanje s KP dr. Vladimirja Kanteta na **nacionalni osnovi**;
- po ustanovitvi Vos-a so z njim vzdrževali stike: Zdenka Kidrič, Dušan Kraigher, Ivo Svetina (Vladimir Svetina - Ivo, moja pripomba) in drugi;
- z njegovimi poročili sta bila redno seznanjena Edvard Kardelj in Boris Kidrič;
- po nalogu Vos-a je 1942 odklonil formiranje slovenskega dela italijanske policijske uprave (Kazimir Kukovič, plavogardist, je to izvedel in bil zato oktobra 1942 likvidiran s strani Vos-a);
- z odobritvijo Vos-a je postal vodja posebnega oddelka italijanske kvesture (10 agentov), ki je poročal o splošnem razpoloženju ljudi v Ljubljanski pokrajini;
- Vos-u je posredoval vojaške in druge podatke, ki jih je izvedel pri visokih predstavnikih okupatorskih oblasti in njihovih kvislinških pomočnikih;

- Vos-u je posredoval podrobne podatke o sestavi in delovanju italijanske kvesture in obveščevalne službe, plave in bele grade, Gestapa in t. i. »slovenske policije« (domobranske) pod nemško okupacijo;
- podrobno je Vos obveščal o svojih stikih z italijanskim vicekvestorjem in kvestorjem, četniškimi privrženci Kukovičem, Sternišo, dr. Banom, dr. Kukmanom in drugimi;
- Vos-u je tudi poročal o svojih stikih z gestapovcem Paulom Duscho, častnikom Abwehra Holstom in drugimi;
- njegova poročila so bila natančna in dragocena, večkrat tudi preverjena;
- organi Vos so imeli razdelane načrte za odhod v partizane za vse tri tajne sodelavce v politični policiji (dr. Vladimir Kante, Anton Vrečar in Jeranče).

Ali je bil dr. Vladimir Kante simpatizer KPS, na kakšni osnovi je sodeloval z Vos-om in kdo je z njim vzdrževal obveščevalno zvezo?

Po podatkih Sdv v AS, da je Boris Kidrič že maja 1941 vzpostavil stik z dr. Vladimirjem Kantetom, je logično sklepati, da ni bil samo eden prvih in vrhunskih tajnih sodelavcev Vos-a ali pa simpatizer OF, temveč tudi prikriti simpatizer – sodelavec KPS, prav gotovo pa primorski domoljub in morda celo simpatizer tigrovcev!

No, ni šlo za datum o začetku »uradnega« sodelovanja z Vos-om, ker je bil ta ustanovljen šele avgusta 1941. Šlo je dejansko za predhodni stik enega

glavnih funkcionarjev KPS oz. OF, ki ga je vzpostavil z dr. Kantetom. Po nekaterih virih je bila to Leopoldina Mekina, prva okrožna sekretarka OF v Ljubljani, vendar to drugi zanikajo! Po avgustu 1941 so kontakte z dr. Kantetom vzdrževali Zdenka Kidrič, Dušan Kraigher in Vladimir Svetina – Ivo, ki se je dr. Kantetu predstavljal kot »učitelj Smole«.

Vos je odločno vodila Zdenka Kidrič - Marjeta, ki je bila na čelu tričlanskega kolegija, od februarja 1943 pa centralna komisija Vos-a. Tako je za zveze z vrhunskimi sodelavci določila posebej izbrane partijce, ki se niso smeli kompromitirati z drugim aktivističnim delom. Dr. Vladimirja Kanteta je imel na zvezi predvsem Vladimir Svetina - Ivo, njegova poročila s psevdonimom »Lija« pa je pošiljal direktno Kidričevi. Konspiracija je bila skoraj popolna, saj je šlo za izkušenega ilegalca (Vladimir Svetina - Ivo) in preizkušenega policista (dr. Vladimir Kante)! Vendar so se kasneje vseeno prikradle usodne napake.

Osebno sem z zanimanjem spremljal zapise o dejavnosti dr. Vladimirja Kanteta, zato sem ga v knjigi *Legendarni slovenski obveščevalci* tudi omenil. Takole sem zapisal:

Če se samo zadržim na bližnjem obdobju, potem je vsekakor potrebno omeniti, da smo Slovenci imeli dva vrhunska obveščevalca svetovnega kalibra: Josipa Kopiniča, polkovnika JLA (vodja sovjetskega OC v Zagrebu) in Vladimirja Vauhniko, polkovnika VKJ (vojaški ataše v Berlinu in vodja britanskega OC v Ljubljani), pozneje brigadnega generala četniške JVvD. Vmes je seveda večje število vrhunskih obveščevalcev (Miro Kranjec v

Sežani) in sodelavcev ("Lia" – dr. Vladimir Kante). V ZDA moram seveda omeniti Andreja Kobala iz Cerknega, ki je imel pomembno vlogo in funkcije v Oss in pozneje pri formiranju Cie. Vsekakor je bil najboljši sodelavec Vos-a dr. Vladimir Kante - Lia, eden od šefov ljubljanske politične policije (pred koncem vojne odkrit in likvidiran), kakor tudi umetnostni zgodovinar dr. Franček Kos - Melhior v Vatikanu oz. v Italiji.

Vos Slovenije – obveščevalna dejavnost in metode delovanja

CK KP Slovenije je 15. avgusta 1941 sprejel odlok o ustanovitvi Varnostno-obveščevalne službe (Vos), ki je bila po odloku SNOS dne 13. 3. 1944 ukinjena, saj je bila takrat ustanovljena enotna jugoslovanska varnostna organizacija Ozna.

Narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda je imel nekaj posebnosti predvsem zaradi trojne okupacije (Nemčije, Italije in Madžarske), nemških načrtov o izseljevanju Slovencev, kakor tudi posebnih razmer znotraj slovenske družbe in odnosa klerikalne ter liberalne stranke proti marginalni KPS (s 1.200 člani), ki je edina znala odločno organizirati odpor proti okupatorju in domačim kvislingom.

Strateška je bila odločitev o ustanovitvi Osvobodilne fronte kot skupne borbene organizacije slovenskega naroda že 26. oz. 27. aprila 1941, ki je tako postala trden in politično zanesljiv faktor dobro organiziranega

ilegalnega odpora in partizanskih enot, ki so stalno naraščale in se razvijale glede na razmere med okupacijo in stanje v svetu.

Že avgusta 1941 je bila ustanovljena edinstvena varnostno-obveščevalna organizacija – Vos. Po svoji strukturi je bila razdeljena na varnostni in obveščevalni del, vendar je prevladoval eksekutivni aparat, ki je izvrševal kazni nad domačimi izdajalci. Obveščevalno službo so tvorile tri službe: množična, posebna in vojno-obveščevalna služba. Množična obveščevalna služba je prek partijskih celic in terenskih odborov OF nadzorovala celoten teritorij in zbirala podatke o domobrancih, četnikih in drugih sodelavcih okupatorskih tajnih služb. Vsak terenski odbor OF je imel zadolženega člana za delo po obveščevalni službi, prav tako pa tudi rajonski in okrožni odbori; že septembra 1941 pa so uvedli funkcijo »okrožnega obveščevalca za množično obveščevalno službo«. Obveščevalci pa so bili določeni tudi za posamezna podjetja in druge organizacije. Avgusta 1942 je Glavni odbor OF izdal »Navodila za organiziranje civilne obveščevalne službe«.

Posebna (specialna) obveščevalna služba je imela dva sektorja delovanja: preiskovalnega in ofenzivno-obveščevalnega. Preiskovalni organi so podrobno raziskovali vsak prijavljen primer izdajalskega delovanja posameznikov, zatem so dokumentirane primere predajali varnostni službi oz. eksekutivnemu aparatu, ki je izvrševal kazni (smrtne) na osnovi odločitve kolegija Vos-a (kmalu tudi opuščene zaradi posledic – formiranja vaških straž).

Posebej velja poudariti hiter razvoj ofenzivne obveščevalne službe, ki je že v letu 1942 morala organizirati delo po posameznih sektorjih: bela garda, plava garda, vohuni, denuncianti, policija in drugi.

Pri Glavnem štabu partizanskih odredov Slovenije je bil ustanovljen obveščevalni odsek, v katerega so se zlivali podatki množične obveščevalne službe. Ker pa je bila večina podatkov nekoristna za vojaške potrebe, predvsem o sovražniku in njegovih namerah, so spomladi 1942 začeli delovati posebni vojaški obveščevalci, ki so zbirali potrebne obveščevalne podatke za Glavni štab NOV Slovenije.

Glavna aktivnost Vos je bila do leta 1942 na področju Ljubljane (v začetku od 2 do 3 skupine »vosovcev«, kasneje okrog 50 dobro izurjenih »vosovcev«).

Z odlokom SNOS dne 19. februarja 1944 je bil Vos ukinjen, v veljavo pa je stopil ukaz vrhovnega poveljnika NOV in POJ z dne 27. novembra 1942 in Navodilo Glavnega štaba NOV in PO Slovenije z dne 17. februarja 1943, s čimer je začel veljati enoten sistem organizacije in delovanja vojaške obveščevalne službe. Realizacija je bila naslednja:

Glavni obveščevalni center pri GŠ NOV Slovenije je imel svoje obveščevalne podcentre na Gorenjskem, Notranjskem, Dolenjskem in v Ljubljani.

Pri štabih operativnih con so bili formirani obveščevalni centri operativnih con, v brigadah in odredih brigadni oz. odredni obveščevalni centri (ki so tesno sodelovali z okrožnimi komisijami Vos-a), v štabih bataljona in poveljstvih partizanskih čet pa je bila uvedena funkcija obveščevalca.

Vsi obveščevalni organi, od čete do brigade, so bili dolžni vzpostaviti svojo mrežo zaupnikov na terenu, kjer so se nahajali ali nameravali gibati, pri čemer naj bi bil njihov cilj tudi, da prodrejo v sovražnikove strukture oblasti in vojaških enot.

Organi Ozne so v Sloveniji dejansko začeli delovati od avgusta 1944.

Organi Ozne so bili izbrani iz vrst pripadnikov Vos, predvsem pa iz vrst vojaških obveščevalcev, ki niso imeli posebnih izkušenj niti izobrazbe. Šolali so se na kratkih tečajih, prave izkušnje pa so seveda pridobivali v neposrednem spopadu s pripadniki obveščevalne službe nemškega okupatorja in kvislingov – četnikov in domobrancev!

Osebnostne kvalitete in slabosti dr. Kanteta

Dr. Vladimir Kante menda ni bil član nobene politične stranke, vsekakor pa je bil antifašist in antinacist, pa tudi velik domoljub, če Kidrič navaja, da je bil pridobljen za sodelovanje s KP na nacionalni osnovi!

Vrhunski tajni sodelavci so navadno veliki patrioti in značajsko pozitivne osebe. Pogosto so pripadniki določene ideologije. Dovolj je, če samo omenim roman »Dvojna življenja« Stephena Kocha, v katerem pisatelj opisuje usodo številnih vrhunskih intelektualcev – tajnih sodelavcev sovjetskih obveščevalnih služb. Zanimiv je tudi primer polkovnika Alfreda Redla, ki je bil v 1. svetovni vojni načelnik avstro-ogrske protiobveščevalne službe, sicer homoseksualec, kar je ruska obveščevalna služba Ohrana znala dobro izkoristiti, saj so od njega predhodno zvedeti za vse strateške vojaške načrte in druge pomembne podatke.

Nekaj podobnega se je dogajalo tudi pri nas, vendar je Udba podobne primere dolgo časa prikrivala. Ko je Janez Vipotnik, partijski funkcionar in pisatelj, leta 1985 napisal roman »*Doktor*« o delu in življenju dr. Vladimirja Kanteta, je Kantetova prijateljica Danica Vogrinčič izjavila, da mnoge stvari niso točne.

Vojko Duletič je takoj zatem (!) posnel film z istim naslovom in prikrito sporočil, da so tudi geji delali za NOB! Zapisal je naslednje: »Nejasen namig na homoseksualnost glavnega junaka sem v filmu »Doktor« zabilisal z žensko vlogo. V »Bolečini« pa sem žensko odstranil, tako da pride doktorjeva usmerjenost jasno do izraza.« Duletič je cinično zaključil: »Kantetovo dvojno življenje, ki je bilo dvakrat dvojno (ideološko in seksualno), zaradi česar tudi dvakrat umre (prvič se vrv strga!)«.

Danica Vogrinčič, Kantetova prijateljica, je dokaj zanesljivo opisala Kantetove osebnostne lastnosti.

Predvsem je bil samosvoj človek, pa je tako prijateljici zaupal: »Jaz imam na žalost to napako, da sem preveč orientiran vase in ne toliko na zunanji svet.« Bil je redkobeseden, velik samotar, zato je rad hodil na sprehode tudi sam in se navduševal nad lepotami narave. Bil je tudi poliglot (italijanski, nemški, francoski in angleški) in intelektualec, dobro podkovan v svoji (policijski) stroki, umetnosti in kulturi, ukvarjal se je s filozofijo, ljubil je klasično glasbo in opere, slikarstvo. Zelo si je želel, da bi habilitiral za predavatelja umetnostne zgodovine ...

Bil je manjše postave, mišičast. Pri plesu je bil precej neroden. Rad se je ukvarjal z različnimi športi, med okupacijo se je učil celo drsati. Dobro je tudi jahal.

Po značaju je bil precej zadržan, tudi nedostopen. Do posameznikov, ki mu niso bili po volji, je bil precej sarkastičen.

Ni bil preveč družaben, zato tudi ni imel veliko prijateljev. Kot policist je bil preveč nezaupljiv. Včasih se je obnašal skrivnostno. Oblačil se je zelo elegantno, denarja ni razmetaval.

Glede namigov kontraverznega filmskega režiserja Duletiča o Kantetovi spolni usmerjenosti imam precej zadržkov, saj ne navaja, kje je »izvedel« za ta podatek. V romanu *Doktor* tega podatka ni, zato je edino možno, da je Duletič za ta »podatek« slišal od organov Udbe, saj je bil njegov film sicer hitro narejen in tudi dolgo časa v bunkerju.

Prepričan sem, da so Duletičeve izjave brez vsake osnove in tudi dokaza, zato ni pošteno blatiti ime dr. Vladimirja Kanteta po njegovi tragični smrti. Po izjavi njegove prijateljice Danice so bili njuni odnosi dokaj čudni, vendar je bil dr. Kante tudi sicer precej nenavaden. Da ni šlo za nobeno posebno spolno usmerjenost dr. Kanteta, navaja Danica tudi primer prijateljevanja z ing. Rastkom Švajgerjem. Spoznala sta se leta 1938, ko ga je dr. Kante zasliševal okrog nekih študentskih izgrediv. Danica Vogrinčič pravi, da sta bila prijatelja, pa navaja: »Imela sta skupne interese: oba sta bila narodnozavedna Slovenca, s koreninami v okupirani Primorski, oba sta se živo zanimala za glasbo, kulturo in probleme s področja psihologije in medčloveških odnosov. S Švajgerjem sta se sestajala vsako sredo zvečer v njegovi sobi. Švajger je imel dekle⁷, pa mu je dr. Vladimir Kante omogočil brezplačen ogled raznih predstav. Konec marca 1941 je dr. Kante Švajgerja prosil, naj se ga izogiba in naj zanika, da sta se kadar koli poznala. Srečala naj bi se po koncu vojne ...« Po okupaciji sta tudi Danica in Vladimir močno omejila stike (tipično ravnanje za tajne sodelavce, da bi odvrnili razne sume okrog svojih prijateljskih zvez in poznanstev)!

To je povsem razumljivo, saj je tajno sodelovanje zahtevalo celega človeka in popolno koncentracijo. Kot izkušen policijski uradnik je prav gotovo tudi dr. Vladimir Kante sam skrbel za svojo protiobveščevalno zaščito, saj je dobro vedel, da je takrat šlo zares – za njegov prispevek v boju proti okupatorju in za svobodo svoje domovine!

⁷ Po vojni poročen, potomci živi.

Zaključek

Na podlagi podanih podatkov ni dvoma, da je bil dr. Vladimir Kante pod temeljito in večletno operativno obdelavo Gestapa, ki jo je vodil Paul Duscha, šef izpostave v Ljubljani, kontrolni dosje pa je bil v centrali Gestapa za Slovenijo na Bledu. Zato bi bilo potrebno podatke iskati v arhivih Gestapa v Ljubljani, na Bledu pa tudi v Berlinu, seveda, če so ohranjeni.

Dr. Vladimir Kante, rodoljub in simpatizer slovenskih komunistov, je bil očitno odkrit na klasičen način – prek sodelavcev nemškega Abwehra in Gestapa, kar potrjujejo že skopi podatki.

Če zanemarimo subjektivno mnenje Danice Lovrečič, da je Vladimir Svetina - Ivo skušal potvoriti »zgodovino« okrog primera njenega prijatelja dr. Kanteta, je nedvomno dejstvo, da je bil pravi izdajalec dr. Kanteta dolgo skrit pod začetnicama S. Š. Nazadnje smo le zvedeli, da gre za Silva (Silvestra) Šivica, tudi tajnega sodelavca Vos-a od 1942 in člana komisije OF za ugotavljanje vojnih zločinov od 1944. Zvedeli pa smo tudi, da je prav Silvo Šivic izdal svojega šefa dr. Vladimirja Kanteta (menda ga je po odhodu Vladimirja Svetine celo držal na »zvezi« z Vos-om ali Ozno)!

Zato je povsem logično, da je potrebno primer dr. Vladimirja Kanteta dokončno raziskati tudi na podlagi (neznane) usode Silva Šivica od leta 1945, tudi verjetne možnosti, da je bil že predhodno agent Gestapa!

Torej, potrebno je poiskati dosje Silva Šivica kot tajnega sodelavca Vos in Ozne do 1945 pa tudi pozneje. Če je bil Silvo Šivic po osvoboditvi primerno kaznovan kot »izdajalec« dr. Vladimirja Kanteta, vrhunskega vosovega tajnega sodelavca, je gotovo v AS kakšen dokument o tem. Če pa se podatki o njem slučajno skrivajo, potem je treba tudi primer dr. Vladimirja Kanteta vsekakor na novo raziskati!

Ljudska modrost pravi: »Kdor skriva, tudi laže!«

Zato so podobne protiobveščevalne rekonstrukcije minulih dogodkov (primerov) potrebne in dobrodošle, saj se vedno odkrije kaj novega.